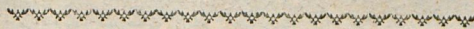

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
 DE
CRISIBVS
CVM FEBRIBVS TANTVM,
NON ALIIS MORBIS CONNEXIS,

QVAM
 DIVINI NVMINIS AVSPICIIS
 ET
 CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
 PRAESIDE
 VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
 POTENTISSIMI PRUSSIAE REGIS A CONSILII INTIMIS,
 MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
 FACVLT. MEDICAE SENIORE ET REGIORVM ALVMNORVM EPHORO,
 IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAESIDE,
 REGIARVM SOCIETATVM SCIENTIARVM, ANGLICANAE, BEROLINENS.
 ET MONSPELIENS. SODALI, ET COMITE PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
 SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS

D. XIII. OCTOBR. A. R. S. clō 1804.
 IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET
 AVCTOR
CAROLVS CVHLEMAYER
 HERFORDA-GVESTPHALVS.

HALAE MAGDEBVRG. APVD IO. CHRIST. HENDELII VIDVAM.

DISSERTATIO IN REPERTORIIS MEDICIS

CHRISTIANUS

CVM FEBRIBVS TANTVM
NON ALIIS MORBIS COMMIXTIS

COMPLETUS ORATIONE INAUGURALI

D. ANDREA FLORA BOCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII CONSILIARIO

POTENTIUM ET POTENTISSIMORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

RECTORUM ET CETERORUM

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
CRISIBVS
CVM FEBRIBVS TANTVM,
NON ALIIS MORBIS CONNEXIS.

PROOEMIUM.

Crisium theoriam magnis multisque
premi difficultatibus, neque ipsi igno-
rant Medicinae tirones. Existencia,
causae, harum modus agendi, effe-
ctus, tempus, signa, aliaque, quae
in criticis morborum solutionibus
cogitari possunt, tenebris maxima ex parte obuoluta la-
tent, neque vnquam forsitan in tanto Medicorum dis-
crimine inlarescent ita, vt nullus dubitandi locus super-
sit. Multa interim eorum, quae in crisisibus ita abscon-
dita

dita delitescunt, hoc modo sunt comparata, ut iisdem
 sine magno detrimento careat Medicina. Gaudet scilicet
 Medicina ultimo quodam sine, ad quem omnia Medici
 tendunt conamina. Omne ergo, quod cum illo conspi-
 rat sine, & sine quo ista vel plane non, vel minus con-
 grueniter assequi Medicus potest, non utile tantum est
 in Medicina, sed etiam non sine magna noxa in eadem in-
 gnoratur. Vocatur ideo *practicum*. Quod vero con-
 traria sese ratione habet, id utile quidem esse potest, re-
 lato eodem ad totius cognitionis humanae ambitum, in
 ipsa vero Medicina sine notabili damno eo caremus, est-
 que id, quod *speculativum* nuncupatur. Quodsi cum
 his notionibus conferas multa, quae in crasium theoria
 latent, facile concedes, vel paruum, vel nullum esse dam-
 num, quod ex illorum ignorantia in Medicinam redun-
 dat. Docet e. g. observatio, crasin in morbis contingere
 certis quibusdam diebus, nisi incongruo medicamento-
 rum usu, aut aliis rebus accidentibus turbetur. Multa
 circa explicandum hoc phaenomenon dixerunt Medici;
 solidissima autem, quae hac de materia locuti sunt, illu-
 strant eandem, non explicant. Huius ergo critici phaen-
 omeni ratio ignoratur, & quantum probabili coniectu-
 ra assequi possumus, in aeternum ignorabitur. Nihilo
 minus practicae Medicinae pars hunc defectum sine damno
 perfert. Sufficit enim Practico scire, dari in morbis dies
 criticos; atque licet causam illarum, quatenus certo in-
 gruunt tempore, perspicere nequeat, poterit tamen sine
 illius cognitione morbosas corporis affectiones felicissime
 arcere. Caue tamen existimes, quaecunque, quod cri-
 ticas morborum solutiones attinet, Medicum fugiunt,
 huius semper fursuris esse & farinae. Multis non sine
 damno

damno caret Medicina practica. Refero huc existentiam dierum criticorum, tempus, quo ingruunt naturaliter, signa omnia, e quibus futura crisis & viae criticarum excretionum praedici possunt, aliaque. Quodsi haec omnia rite explorata, euicta & demonstrata essent, nullum esset dubium, quin longe maiorem sane perfectionis gradum posset medica praxis assequi. Facile enim patet, horum omnium scientiam Medici actiones in exercenda praxi egregie dirigere posse. Ad easdem res iure etiam debent meritoque verae crifium cauffae reuocari. Therapiae enim lex: *Crises non facile sunt turbandae*, sancte feruari debet. Non poteris vero rite diiudicare, an remedium vel medicamentum nociuum aut salutare aegro sit, respectu crisis, nisi cauffam crifium rite cognoscas. Quamobrem constat, cognitionem verae crifium cauffae vtilem esse & practicam. Idem ergo de themate, quod nunc pertractandum mihi sumsi, iudicium ferendum esse censeo. Dum enim crises solis febribus sunt solemnes: in ipsis febribus & cum his connexis vera latebit crifium cauffa. Haec idcirco eo facilius, priore cognita propositione, innotescet, vti contra ea etiam ex cognita crifium cauffa euinci debet, crises febribus tantum, non aliis morbis posse familiares esse. In duas ergo ibit partes tota haec pertractatio: in priore Sectione *Crifium requisita* determinare annifus sum; in posteriore autem *cauffae* erunt adducendae, quibus fit, vt febribus tantum criticae contingant solutiones. Ceterum Specimen hoc Lectorum iudicio beneuolo commendo.

SECTIO I.

SISTENS

REQUISITA CRISIVM.

§. I.

orbi corporis humani, utpote sanitatis statui oppositi, mutari possunt. Fieri ergo potest, ut morbus praesens in praeteritum statum mutetur. Quod si fiat, morbum esse solutum seu iudicatum, latiori significatu, Medici dicunt. Solutio itaque morbi supponit morbi praesentis in praeteritum statum mutationem. Sic redeunte a morbo sanitate, morbi solutionem factam esse dicimus.

§. II.

Triplici idcirco ratione morborum solutiones concipere possumus: 1) Quando post morbum cum sanitate aeger in gratiam redit. Praesente enim sanitate omnis absit morbus necesse est. Quod si nunc aeger antea laboraverit morbo: hic praeteritus esse debet; ergo solutus (§. I.). 2) Quando ex praesente morbo nascitur alius ita, ut prior simul abeat. Sic SYDENHAMVS in nonnullis febribus intermittentibus observavit, easdem non abire, nisi tumor scirrhosus lienem adficeret. Hoc itaque comparente euanidae istae febres factae sunt. Quum vero antea in corpore aegro constiterant: iure solutae vocantur. 3) Quando ex morbo moritur aeger. A morte enim omnis morbus abest. Morbus ea propter, qui morte multavit aegrum, vere solutus dicendus est (§. I.). Morborum itaque transitus in sanitatem,

ratem, morbum alium & mortem, nil sunt, nisi eorundem solutiones. Quocum vsus loquendi conspirat.

§. III.

Salutare, respectu corporis humani, vocatur id, quod cum sanitate illius consentit. Quamobrem omnis mutatio, quae in eodem contingit, atque sanitatem illius producit, fulcit, roborat, salutaris dicenda erit. Hinc omnis morborum solutio (§ I. II.) vel salutaris est, vel non. Quando nimirum morbi solvuntur ita, vt fanitas vel in integrum redeat, vel minus, quam antea, labefactata sit, *salutavis morborum* contigit *solutio*. Quando contra ea morbi vel transitu in mortem, vel sanitatis statu maiori in gradu laeso solvuntur, tunc facta *morborum solutio minus erit salutavis*. Ergo *morborum solutio, quae aut sanitatis reditu, aut morbi minoris procreatione absoluitur, erit salutavis; illa vero, quae aut per mortem fit, aut morbo maiore producto accidit, infalubris dicenda.*

§. IV.

Quum omnis solutio morborum mutationem status morborum inuoluat (§ I.), ad temporis spatium, quo fit solutio, respicere possumus. Sic vero solutiones morborum in subitas & lentas distinguere possumus. Solutio enim morbi vel breviori temporis spatio, vel longiori absoluitur. Si prius, erit *subita*; si posterius, erit *lenta*. Concipe v. gr. duo corpora plethorica; fac, in vno enormem haemorrhagiam, in altero largiorem sudorem contingere. Fiet tunc, vt plethora solvatur. Quoniam autem haemorrhagia determinata longe citius plethoram solvit, quam sudor: prior solutio erit *subita*; posterior vero, relata ad priorem, *lenta iure dicenda erit.*

§. V.

§. V.

Dantur morbi, qui a materia quadam, collecta in corpore humano, originem suam sumunt, e.g. febres, plethora, &c. Hi duplici maxime ratione naturaliter solui observantur. Nimirum 1) *facta illius materiae excretionem*. Sublata enim causa, tollitur effectus. Quodsi ergo a materia quadam morbosa corporis proficiatur affectio, illiusque oboriatur excretio: fieri aliter non potest, quin morbus evanescat, hinc solvatur (§. I.). 2) *Facta illius materiae in certo quodam loco collectionem*. Tunc enim morbus quidem corpori inexistit; sed alius a priore diversus. Huius ergo tunc omnino contingit solutio. Hae morborum solutiones modo salutaribus, modo nocivis (§. III.), modo lentis, modo subitis adnumerari debent. Plethorae solutio per haemorrhagiam & largiorem sudorem est salutaris, sed modo subita, modo lenta. Quando a materia februm intermittentium producitur apoplexia; solutio morbi fit per collectionem materiae in alio loco. Mala vero haec est, arque vel subita, vel lenta. Similia in aliis casibus observamus, quos exempli causa adferre possem, si veritas huius rei maiori robore indigeret.

§. VI.

Solutio morbi, cum eiusdem sit mutatio (§. I.), vel arte fit, vel natura. Illa erit *artificialis*, haec *naturalis morbi solutio*. Si plethora arte solvitur per Venae sectionem, sic naturaliter solvitur per haemorrhagiam menstruam in subiectis sexus sequioris. Datur etiam ex utraque *mixta*.

§. VII.

Solutio morbi non excretionem dicitur solutio morbi, quae materiae morbosae excretionem absolvitur (§. V. n. 1.). Solutio

tio morbi *verè perditur* vocatur illa, quae collectione materiae morbosae in alio loco fit (§. V. n. 2.). Utraque est vel artificialis, vel naturalis, vel mixta (§. VI.).

§. VIII.

Dantur mutationes in corpore humano, quae a natura illius perficiuntur. Natura vero agit virium, quibus gaudet, operatione. Ergo naturales istae corporis mutationes non poterunt non a virium naturae humanae actione pendere & proficisci. Quare etiam solutiones morborum naturales (§. VI.) siue cum excretionem, siue cum translationem materiae (§. VII.) connexae esse debent. In his vero natura humana in materiam morbosam agit (§. I. VI. VII.), unde plus illius vires, quam in sanitate, excitari & incitari possunt (per princip. patholog.). Cogitare itaque possumus naturalem morborum solutionem, quae cum valida virium corporis actione stipatur. Quoniam nunc eiusmodi intensa virium actio sine turbulentis corporis motibus cogitari nequit: vocabimus solutionem, inde obortam, *turbulentam*, huic vero oppositam, *placidam*. Utriusque solutionis specimina in morbis, potissimum febribus, occurrunt. Notare saltem hic volo, ea, quae de naturali morborum solutione dicta hic sunt, ad mixtam, quatenus ex naturali simul constat (§. VI.), iure etiam applicari debere.

§. IX.

Omnis subita synochi solutio naturalis, erit simul turbulenta. Quum enim omnis naturalis solutio morborum a virium naturae humanae actione proficiscatur (§. antec.); praeterea illa non possit subita esse, nisi validius vires corporis agant; hae porro circumstantiae solutionem morbi naturalem efficiant turbulentam: dubium non est, quin omnis solutio

B

lutio

lutio morbi naturalis & subita, fit quoque turbulenta (§. antec.). *Solutio contra ea lenta & naturalis placida magis esse debet*, vti simili ex fundamento euincitur. Dici quidem posset, in morbis leuioribus subitam plerumque fieri morbi solutionem, quam tamen turbulentam esse non obseruamus. At enim verò gradus solutionis turbulentæ adsumi debent, atque in istis etiam morbis turbæ adsunt, verum non ita magnæ.

§. X.

Morborum solutio turbulenta & naturalis subita etiam sit necesse est. Sub turbulenta enim naturali morborum solutione vires corporis valide intenduntur (§. IX). Effectus causæ suæ semper erit proportionatus. In proposito ergo casu valida, hinc etiam celer, subitaque morborum nascetur solutio. *Placida contra ea morborum solutio naturalis, vtpote in qua vires corporis minus intenduntur, non poterit alia, quam lenta esse.*

§. XI.

Crisis, sumto vocabulo strictiori in significato, est solutio naturalis & turbulenta. Hinc omnis crisis simul erit solutio morbi subita (§. XI.). At nulla solutio morbi placida & lenta crisis debet proprie nominari (§. IX. X.). Hinc ars quoque proprie causa cresium dici non potest.

§. XII.

Definitio, quam §. anteced. adduxi, fere vnicum est subsequenti tractationis fundamentum. Quare opus est, vt vterius confirmetur. Veteres crisis vocabulum diuersa ratione acceperunt, quod scripta imprimis GALENI & HIPPOCRATIS testantur. Nos præcipuos horum significatum adducemus. Sumitur nempe 1) pro *quacunque morbi solutione*,

tione, siue lenta sit, siue subita, siue placida, siue turbulenta.
 2) Pro bona solutione morbi, & ea, quae est perfecta & non pe-
 riculosa. Hoc significatu saepe occurrit. 3) Pro mala mor-
 bi solutione, imprimis ea, quae per mortem fit. Sic crisis sae-
 pe sumitur, quando ei nulla alia vox, v. g. bona, mala addi-
 tur. 4) Pro subita omni in morbo mutatione. Haec muta-
 tio cum nihil aliud sit, quam solutio morbi, hic vocabuli si-
 gnificatus ad eum, quem ipsi §. anteced. adscripsimus, val-
 doperere accedit. Nam omnis subita morbi solutio simul est
 turbulenta (§. XI.), atque cum Veteres praeterea in his mor-
 borum mutationibus atque solutionibus ad naturam potius
 morborum, quam artis respexerint (GALENVS enim *Libr. I. de Diebus decretor.* notat, crisin ex natura morbi, non extrin-
 secus oriri debere); hinc facile patet, adductam criseos no-
 tionem cum ea, quam adduximus, valdoperere conspirare.
 5) Pro perturbatione, quae morbi solutionem antecedit, vnde ex
 Veterum sententia patet, dari morborum solutiones, quae
 turbulentae nuncupari possunt. 6) Pro morbi vigore. Ve-
 rae enim crises tunc maxime obseruantur. 7) Pro crisi (§.
 XI.), quae excretionem absoluitur. Maxime tamen 8) is signi-
 ficatus obtinetur, quem GALENVS l. m. c. adduxit, qui, nos
 quidem, inquit, adeo repentinam in morbo mutationem crisin
 nominamus, eamque ipsam ut plurimum ad salutem, interdum
 vero ad aegrotantis interitum tendere adfirmamus, cum qui-
 bus simul conferantur ea, quae ad num. 4. dicta sunt. Co-
 gnoscere ergo ex antea dictis possumus, definitionem crise-
 os, quam exhibuimus, cum vsu loquendi omnino conspira-
 re. Atque cum hodierni Medici eadem ratione hoc voca-
 bulo fere omnes vtantur; definitio praeterea allata omnia
 bonarum definitionum habeat requisita, criticae quoque mor-
 borum solutiones sic ab aliis egregie distinguantur, nullum
 est

est dubium, quin allata crisis definitio veritate sua gaudeat.

SCHOL. Crisim naturalem esse debere morborum solutionem, non solum ex illis patet, quae in ipso §. prolata sunt, verum etiam ex ipsa natura criseos perspici potest: oritur enim, ut patebit, ex virium corporis humani intensa actione. Verum hanc restituere, & tantum, quantum necesse est, augere, quando deficit, vix in artis potestate situm est, quod chronicorum maxime morborum ratio luce meridiana clarius ostendit. Omnes ergo crises erunt solutiones morborum naturales, & exinde veritas asserti quorundam Medicorum explicari potest, quod nimirum *ars crisin potius turbare, quam prouocare possit.* Non ideo tamen negari debet, artem, rite adhibitam, crisium perfectioni maxime fauere; nonnunquam equidem artem sub crisi in subsidium vocare iure prohibent sapientes Medici, ab omni tunc remediorum usu abstinendum esse recte praecipientes. Verum artem non adhibere, saepe ars est.

§. XIII.

Lysis est solutio morbi naturalis & placida. Hinc omnis lysis erit simul solutio morbi lenta (§. XI.), nullaque solutio morbi turbulenta & subita lysis vocari potest; quare etiam eadem crisi, prouti §. XI. definita est, e diametro est opposita. Confer. ea, quae §. XII. dicta sunt.

§. XIV.

Omnis crisis est solutio morbi naturalis, sed turbulenta (§. XI.): omnis solutio morbi turbulenta connexa est cum intensa virium corporis humani actione (§. X.). Ergo *omnis crisis supponit, ut omnes vires corporis humani intensius agant.* Patet hinc causa generalis perturbationum criticarum. *Perturbationes enim criticae* dicuntur turbae, quibus cum connexa crisis existit. A valida igitur virium corporis humani actione generatim prouenient (per anteced.).

§. XV.

§. XV.

Crisis omnis supponit, ut vires corporis humani intensius agant (§. anteced.); quare eae potissimum corporis humani sub crisis aduentu agant necesse est, quae validiores producunt effectus & insigniter intendi possunt. Atqui huc pertinet *sensibilitas* pariter atque *irritabilitas* (per princip. pathol. & physiol.). Quare dubium non est, quin hae maxime corporis humani vires sub crisi intensiorem debeant exserere & producere actionem.

§. XVI.

Si omnis crisis requirit, ut *sensibilitas* & *irritabilitas* partium corporis humani intensius agant, quod modo demonstravimus (§. anteced.), sequitur: 1) *Nullum morbum critice solvi posse, qui sensibilitatem & irritabilitatem corporis humani non incitat.* 2) *In omni morbo critice soluendo, causam haerere debere, quae sensibilitatem & irritabilitatem excitat (num. 1.).* 3) *In omni morbo, critice soluendo, irritabilitatem & sensibilitatem partium corporis humani debere adhuc gaudere suo vigore.* 4) *Omnem morbum, in quo quidem causa stimula adest, deficit vero aut languet sensibilitas & irritabilitas partium corporis humani, critice solvi non posse (num. 3.).* 5) *Quo maior est sensibilitas & irritabilitas partium, & quo maior est stimulus, quem morbus subministrat, eo maiorem esse dispositionem ad criticam morbi solutionem, eo minorem autem, quo minori in gradu illa obtinent.* 6) *Crisin in eo maxime morbi stadio debere comparere, quo sensibilitas & irritabilitas maxime incitari possunt.* 7) *Criticas perturbationes sensibilitati & irritabilitati maxime adscribendas esse (§. XIV. & XV.).* Quam fructuosae hae omnes, ex prioribus deductae, propositiones sint, nemo non facile percipit,

spicit, qui crisiū naturam & phaenomena, quibuscum fi-
pantur, leuius tantum cognita habet.

§. XVII.

Quaecunq; etiam sit crisis, semper tamen causam
supponit, quae sensibilitatem & irritabilitatem excitat (§. §.
XIV. XV. XVI.). Quae vero sensibilitatem & irritabilitatem
partium corporis humani excitant, proximius corpora sunt,
hinc etiam *materiae*. Ergo *omnis crisis materiam, solidis
corporis humani sensibilibus & irritabilibus applicatam, sibi
vindicat*. Quoniam autem tanto in gradu, quanto, labo-
rante corpore, sub critica morborum solutione fit, nomina-
tae corporis humani vires sub sanitate non adficiuntur: *hinc
materia tunc praesens morbosa esse debet.*

§. XVIII.

Omnis crisis necessario requirit, vt materia morbosa
solidis sensibilibus & irritabilibus corporis humani adplice-
tur (§. XVII.). Quare etiam in corpore ipso existere debet,
cum praedicatum sit morbi, criticae soluendi. Nunc omnes
corporis humani partes vel solidae sunt, vel fluidae. Ergo
materia morbosa, criticam morbi solutionem producens, vel
solidis, vel fluidis inhaereat necesse est. Adplicatur ista ma-
teria solidis, sique hoc non fiat, nulla fit crisis (§. anteced.).
Ergo in tantum solidis materia crisin prouocans inexistet.
Quoniam autem ea ipsa materia a statu sanitatis abest: opus
est, vt, quando solidis adplicanda est haec materia, ad ea-
dem prius perducatur. Nunc fieri id sine fluidis non pot-
est. Quare constat, *materiam, crisin efficientem, fluidis in-
existere prius debere; hinc vero, promotam ad solida eadem, id
effici, vt intensiores solidorum, ope irritabilitatis & sensibilita-
tis, fiant motus, hincque criticae solutiones.* Porro: Cum ma-
teria

reria ista morbosa fit praedicatum morbi praesentis (§. anteced.), eademque, vt dominus, fluida adficere debeat; talis vero fluidorum adfectio dicatur morbus: patet exinde, *morbum critice soluendum, esse morbum fluidorum.* Quia vero solida etiam morbose adficiuntur: sequitur, *morbum critice soluendum, esse morbum fluidorum & solidorum.*

§. XIX.

Morbus ergo critice soluendus, concipi debet vt morbus, sub quo fortior stimulus fluidis inhaeret, hinc solidis applicandus. Materia, quae vires corporis humani excitat, v. g. acris, calor, frigus, &c. dicitur *stimulus*: Stimulum, qui validius, quam status requirit naturalis, vires concitat, nominabo *fortiorem*, habito scilicet ad sanitatis statum respectu. Nunc morbus, critice soluendus, vindicat sibi materiam morbosam, fluidis prius inexistentem, hinc ad solida promotam, & sensibilitatem & irritabilitatem partium corporis humani excitantem (§. XVIII), atque actio huius materiae tam fortis esse debet, vt statum sanitatis excedat (§. IX.). Quam ob rem patet, in omni morbo, critice soluendo, locum habere stimulum fortiorem, fluidis inexistentem, hinc solidis adplicandum. Vera itaque erit propositio, quam enunciaui. Vellem, vt B. L. huius propositiois veritatem rite intelligat; multorum enim demonstrationi inseruit.

SCHOL. Dixi in praesenti §. sub crisi vires adductas validius agere oportere, quam status naturalis requirit. Regeri poterit, dari crises maxime salutares, quae aegrum sanum reddant; in his ergo vires corporis tantum agere, quantum sanitas requirat. Concedo id quidem; sed prior sanitatis status pro mensura hic sumatur.

§. XX.

In omni crisi sensibilitas & irritabilitas partium corporis

ris humani validius, quam in statu sano, excitantur a stimulo (§. XIX.). Nunc Pathologia ostendit, alias etiam solidarum partium vires hinc excitari, v. g. elasticitatem, vim cohaerentiae; neque minus has concitatas sensibilitatem & irritabilitatem incitare. Vnde concludendum, *morbos critice solvendos requirere quidem, ut sensibilitas & irritabilitas fortius agant, non excludendas tamen esse reliquas corporis humani vires.* Hinc etiam hanc ob causam stimulus sub omnibus morbis, critice solvendis, in corpore adsumi debet (§. anteced.).

§. XXI.

Omnis crisis supponit, ut vires corporis humani intensius agant (§. XXI.), quatenus solidis competunt. Atqui intensa actio solidarum corporis humani partium efficit, ut etiam fluida intensius moveantur, praecipiente id Pathologia. *Quare omnes morbi, critice solvendi, auctum humorum motum progressivum sibi vindicant.* Auctus motus progressivus causa evadit aucti motus intestini (per princip. pathol.): Ergo *hic quoque sub istis afflictionibus corporis humani adsit necesse erit.*

§. XXII.

Crisis nascuntur, dum stimulus, fluidis prius inhaerens, solidis applicatur (§§. XIV. XIX.). Quot ergo dantur modi possibiles, quibus stimulus eiusmodi morbosus fortior enascitur, tot erunt diuersae causae cricum possibiles. Huc ergo referatur, 1) *aere.* Hoc enim fluidis corporis humani inexistens, cumque his per varias corporis regiones vectum, solidis applicatur sensibilibus & irritabilibus, & causa fit crisis possibilis (§§. XIX. XX.). 2) *Dolor.* Hinc enim sensibilitas excitatur, ut ex ipsa doloris notione cognoscitur. Atque, cum auctum sit sensibilitatem inter & irritabilitatem

commer-

commercium: sequitur, a dolore excitari quoque irritabilitatem. Hinc dolor omnino erit causa possibilis, quae criticas morborum efficit solutiones. 3) *Motus humorum enormes.* Inde enim sensibilitas, irritabilitas, vis cohaerentiae, elasticitas, in solidis partibus excitantur, demonstrante id Pathologia (§§. XIX. XX.). Hisce causis omnes reliquae, quas brevitatis causa omittendas esse puto, iure accenseri & adnumerari possunt, quod ex speciali earum consideratione cuilibet innotescet.

§. XXIII.

Acre in corpore humano praesens, & causa criticarum morborum solutionum (§. anteced.), irritat fortius. Hinc vero oritur motus sanguinis exacerbatus, demonstrante id Pathologia. Eiusmodi ergo morborum solutiones cum orgasmo sanguinis connexae erunt. Dolor efficit commotionem sanguinis maiorem, prouti id in pathologicis ostenditur fufus. Ergo istae quoque crises, quarum causa haeret in dolore, cum sanguinis auctiore circulo stipatae erunt. Quum denique similia de aucto humorum motu dici debeant: cognoscitur inde, omnem morbum, critice soluendum, ita comparatum esse debere, ut aucta sanguinis circulatio simul adsit.

§. XXIV.

Quae haecenus paullo exactius de criticis morborum solutionibus in medium allata sunt, ea generalia ostendunt crifium requisita. Plura procul dubio hac de re, neque inutilia, dici potuissent, quolibet id perspiciente, qui considerat, innumera fere ex antecedentibus deduci posse corollaria. Nolui tamen exactam his crifium suppeditare theoriam, prohibente id potissimum arcto Speciminis inauguralis ambitu. Non sine utilitate tamen ad specialiora descen-

dendum hic esse arbitror. Species itaque criticarum morborum solutionum afferam, atque, quid ad quamlibet iure requiratur, indagabo. Fiet sic, ut non solum ea, quae de febribus dein dicenda habeo, facilitentur, verum iis quoque, quae in antecedentibus iam luculentius demonstrata sunt, longe maius adhuc pondus adiciatur.

§. XXV.

Crisis est solutio morborum naturalis & turbulenta (§. XI.). Quot ergo huius solutionis species cogitari possunt: tot erunt etiam crissum species assumendae. Dabitur ergo 1) *ea crisis species, quae fit redeunte sanitate.* Omnis crisis supponit, ut materia adsit, quae fortiores stimuli vires subit (§. XIX.), eademque est pars morbi critice solvendi (§§. XVII. XVIII. XIX.). Fac nunc, eandem ipsam materiam simul esse causam morbi, quod possibile esse, nemo nisi Pathologiae ignarus, negabit: opus tunc erit, ut, expulsa & remota ista materia e corpore, sanitas redeat. Nunc sub crisi vires corporis intenduntur. Fieri ergo potest, ut crisis absoluat excretionem materiae morbificae; ergo sanitatis reditu. Nullum ergo erit dubium, quin crissos species cogitari queat, quae plenarium sanitatis reditum post se trahit. 2) *Ea crisis species, quae producto alio morbo contingit.* Fac enim, materiam illam morbificam ad alium locum deferri, quod in idem fieri posse negari nequit (§. V.), fiet tunc, ut morbus prior quidem desinat, sed in eius locum alius substituatur. Nonne itaque crises cogitari possunt, quae alium morbum efficiunt? 3) *Ea crisis species, quae fit per mortem.* Fieri enim potest, ut, actione virium corporis humani nimis intensa reddita, mors determinetur. Verum enim vero sub criticis morborum solutionibus intenduntur vires corporis humani (§§. XIX. XX.);
ergo

ergo possibilis etiam erit ea crisis, quae aegri vitae finem imponit. Ex ipsa ergo naturae crifium consideratione stabilitate harum solutionum species hauriri possunt.

§. XXVI.

Omnis critica morborum solutio vera erit illorum solutio (§§. I. IX.). Ergo tot crifium species cogitari possunt, quot solutionum species possibiles sunt. Atqui omnis morbi solutio fit vel per *redeuntem sanitatem*, vel *alium morbum*, vel *mortem* (§. II.). Ergo *nullae aliae etiam crifium species possibiles erunt.*

§. XXVII.

Patere ex his potest (§§. XXV. XXVI.), cur veteres Medici modo tres, modo quatuor crifium species assumferint? Qui tres tantum cogitant, easdem ita, vt §. XXV. docuimus, determinant. Qui vero quatuor crifium species stabilire malunt, secundam speciem (§. XXV. n. 2.) denuo diuidunt. Morbus enim nouus vel peior, vel melior est priore critice soluto. Noua hac distinctione admissa, quatuor omnino crifium species effici possunt. Alia enim fiet sic, vt *sanitas integra redeat*; alia ita, vt *morbus peior producat*; alia hoc modo, vt *morbus minor prodeat*; alia denique hac ratione, vt, *mortuo aegro, vita illius desinat.*

§. XXVIII.

Cognoscitur etiam exinde distinctio crifium in bonas & malas. *Bona* erit *crifis*, quae vel *redeuntem sanitatem*, vel *morbum minorem* producit (§. III.). *Mala* e contrario ea erit, quae aut *morbum peiorem*, aut *ipsam mortem* inducit (§. III.). Hinc *omnis crifis erit vel bona, vel mala*. Diuidi etiam posset in *optimam, malam, peiorem & pessimam*. Pessima mortem efficit; peior morbum maiorem; mala, morbum minorem; optima, sanitatis reuocat statum.

§. XXIX.

Critica morborum solutio per eccrism fieri potest. Fieri potest, ut crisis hac ratione contingat, ut materia morbifica e corpore expellatur, sanitasque redeat (§. XXV.). Quare crisis est possibilis, quae excretionem materiae morbificae absoluitur. Tunc vero crisis fit per eccrism (§. VII.), adeoque crisis possibilis erit.

§. XXX.

Critica morborum solutio per metastasin contingere potest. Fieri enim potest, ut sub crisi materia morbosa ad locum quandam corporis humani vehatur, ibidem colligenda (§. XXV.). Talis vero solutio morbi per metastasin fit (§. VII.). Hinc crisis possibilis est, quae metastasi morbosae materiae absoluitur.

§. XXXI.

Optima crisis est ea, quae fit ita, ut sanitatis status integrum redeat (§. XXVIII.). Nunc sub omni morbo, cruce soluendo, obtinet in fluidis materia stimulans (§§. XIX. XX.). Ergo eiusmodi morbus per sanitatis integrae reditum absolui non potest, nisi materia ista desinat corpori inexistere. Quando itaque optima crisis contingere debet, opus est, ut crisis fiat per eccrism (§. XXIX.). Quando autem crisis excretionem materiae morbosae absoluitur: haec vel omnem praesentem materiam expellit, vel non. Si prius: erit *crisis perfecta*; si posterius: *imperfecta*. Quam ob rem, cum crisis, quae integram restituit sanitatem, hoc perficere nequeat, nisi omnis expellatur materia, cognoscitur inde, *optimam crism non solum per eccrism fieri debere, sed perfectam etiam esse eandem oportere*. Nulla ergo critica morbi solutio, quae contraria se se habet ratione, optima dici potest; ubi vero illa obtinet, adert optima crisis.

§. XXXII.

§. XXXII. Talis enim crisis
*Omnis crisis, quae alium morbum producit, crisis erit
 metastatica, si materia immutata maneat.* Talis enim crisis
 non est optima (§. XXVIII.). Ergo excretionem stipatur vel
 nulla, vel imperfecta (§. anteced.). Vtroque in casu mate-
 ria morbosa in corpore remanet. Quodsi nunc haec ma-
 teria iisdem in locis corporis, quibus ante crisin inerat, in-
 haereret: idem procul dubio morbus, non vero alius, de-
 terminari deberet. Quando ergo morbus critice ita solui-
 tur, ut in alium abeat morbum; opus omnino est, ut ma-
 teria morbosa ad alia loca, quam antea, vehatur, ibidemque,
 uti prioribus in locis, accumulatur. Tunc vero materiae
 morbosae fit metastasis (§. VII.). Ergo descripta crisis sem-
 per erit crisis metastatica (§. XXX).

§. XXXIII. *Quando vero crisis alium morbum producit, & materia,
 quae crisin effecerat, commutatur: non opus tunc est metastasi.*
 Mutata enim materia morbosa in aliam materiae morbosae
 speciem, mutatur causa morbi; hinc etiam ipse morbus.
 Quare, si illa materiae mutatio fiat a crisi, relicta simul illa in
 corpore: contingit tunc transitus morbi in alium morbum,
 quamuis nulla fiat metastasis. Pater exinde, sub hypothesi
 propositionis nulla opus esse metastasi. Dico, non opus esse:
 Nam haud raro accidere solet, ut etiam eiusmodi crisis
 cum metastasi connexa sit. Quam saepe enim fit, ut, soluta
 inflammatione per criticam suppurationem, materia meta-
 stasi feratur ad alia loca, ibidemque colligatur? quam saepe
 v.g. fit, ut in quibus peripneumonia ita soluta est, abscessus
 pone aures, aliisque in locis obtineant.

§. XXXIV. *Quando morbus, critice solutus, in alium transit mor-
 bum,*

bum, tunc relicta materia (§. XXXI.) vel eadem mansit, qualis antea fuit, vel non. Si prius: metastasis fieri debuit (§. XXXII.); si posterius: mutata est materia, ita tamen, ut morbosa maneat, tuncque non opus est metastasi (§. antec.). *Crisis itaque morbi, quae fit per transitum prioris morbi in alium morbum, vindicat sibi vel metastasi, vel commutationem materiae morbosae in aliam morbosae materiae speciem.*

§. XXXV.

Quodsi denique crisis ita fiat, ut mortem habeat pedissequam, tunc vel 1) metastasis materiae morbosae continget ad loca vitalia, quae horum actionem perdurare non sinit; vel 2) intensae corporis virium actiones tales efficiunt mutationes in functionibus vitalibus, quae non minus, quam prior causa, easdem functiones destruit & tollit. Vtrumque casum existere, ipsa experientia docet. Quam frequenter enim aegri, factis enormibus turbis, iugulantur apoplexia, catarrho suffocatio, quae adfectiones metastasi materiae morbosae suos natales debent? Quam saepe fit, ut cursu sanguinis nimium sub criticis laboribus concitato, ob vasorum rupturam, apoplexia efficiatur? In hoc casu proprie non fit metastasis. Confirmat itaque experientia, utroque modo lethalem crisis contingere, neque modus fiendi ex antea dictis difficulter perspicitur. Facile etiam insuper demonstrari potest, nullo alio morbo crisis lethalem evadere. Mors enim ex crisi perficitur, vel a materia morbosae, vel non. Si prius: opus est metastasi, cum antea materia morbosae iis, in quibus nunc haeret, non inerat locis. Si posterius: mors pendebit a circumstantiis, quibus connexae sunt crises. Ista vero circumstantiae nil sunt, nisi turbae (§. XI.); unde concludo, mortem per crisis non, nisi descriptis rationibus, effici posse.

§. XXXVI.

§. XXXVI. *Cave B. L. existimes, haec, quae hactenus (§§. XXXI-XXXV.) disputata sunt, a scopo nostro aliena esse. Ex istis enim nunc eruendae erunt illae circumstantiae, quas speciatim crises sibi vindicant. Ordine itaque omnia illa momenta paullo exactius indagabo, quae ad quamlibet speciem crisis maxime sunt necessaria. Non solum ex his parebit causa crisis, a februm genio redundans; verum non poterit etiam haec disquisitio practica destitui vtilitate, dum practicis regulis ansam dar.*

§. XXXVII. *Quod ergo 1) eam criseos speciem attinet, quae eccrissi producitur; illa equidem generatim nihil aliud requirit, quam congestionem materiae morbosae ad loca se- & excretoria (siue nunc haec fiat praeternaturaliter, siue contingat naturaliter.) & transitum illius per eiusmodi loca. Verum, ut duo haec momenta efficiantur, innumeris ferme opus est circumstantiis. Requiritur nempe 1) resolutio materiae. Fieri enim posse, ut materia, cruce excernenda, spissa sit, ipsa Pathologia comprobat. Quod si nunc eiusmodi materia reuera adsit: non poterit sane per minora vascula, qualia sunt in locis se- & excretoriis, transire. Remanebit itaque, neque illius excretio coningeret. Ne ergo talis materiae excretio omnimodo impediatur, opus est, ut antea resoluetur. 2) Vasa se- & excretoria ne sint vel obstructa, vel spasmoadfecta. Alias enim materia per eiusmodi vasa transire non potest. Hisce vasorum vitiis alia substitui possunt, quorum similes sunt effectus, v. g. coarctus; quae ergo ob eandem causam abesse debent. 3) Motus fluidorum fiat interior ad loca se- & excretoria, sed non nimium excedat. Nam sub crisi, de qua nunc loquimur, excretiones intendi debent;*

bent; nullum enim criticum debet esse paucum. Ergo motus etiam fluidorum, utpote quibus inhaeret materia morbosa, versus loca se- & excretoria intendatur necesse est. Quoniam autem motus fluidorum, nimium quantum intensus redditus, causa sit spasmi, qui abesse debet (n. 2.), sequitur, iustum in hoc motu moderamen debere obtineri.

4) *Materia morbosa ita adfecta, ut non nimium irretet, hinc aut mutata, aut inuoluta*; alias enim spasmus determinaretur (n. 2.). Haec momenta ergo, si in criticis morborum solutionibus conspirent, optimam crisin efficiunt (§. XXXI.). Si 5) *materia morbosa non nimia in quantitate adfuerit*. Quodsi enim quantitas morbosae materiae excedat, facile fit, ut vel illius pars in corpore remaneat, vel vires corporis nimium incitentur, quod utrumque non solum languentem & insufficientem excretionem producit, verum etiam speciebus optimae crisi oppositis satis foecundam suppeditat causam. Ex intellectis vero hisce, ad optimam crisin necessariis momentis, non solum reliqua specialiora intelliguntur, verum impedimenta quoque illius perspiciuntur.

§. XXXVIII. Sequuntur II. *crises transitoriae*, seu eae, quae per metastasin fiunt (§§. XXX. XXXII.). Ad has requiritur 1) *ut impedimentum adsit, quod efficit, ut critica materia, seu materia critica excernenda, eliminari nequeat*. Fac enim, eiusmodi impedimentum non adesse: nulla tunc adesset causa, quae eccrisin perfectam (§. XXXI.) impediret. Nulla ergo materiae criticae pars in corpore remanere posset, quod contra naturam crisis transitoriae pugnat (§. XXXII.). Omnis ergo crisis transitoria requirit, ut materiae criticae excretio siue in totum, siue ex parte tantum sit impedita. Huc ergo omnia ea pertinent, quae §. anteced. adducta sunt,

v. g.

v. g. copia, visciditas materiae criticae, perturbatio critica nimis excedens, &c. Quare etiam incongruo medicamentorum usu eiusmodi crisis metastatica, seu translatoria, effici potest. 2) *Vt pars quaedam corporis humani ita sit comparata, ut ad eandem critica materia quasi trabatur.* Nam crisis translatoria requirit, ut materia critica peculiari in loco corporis humani accumulatur (§§. VII. XXX. XXXII.): Huc ergo pertinent *debilitas & irritatio fortior loci*, quae liquida attrahunt quasi; *spasmus, obstructio*, aut similia vitia, quae non permittunt, ut critica materia per vasa transeat; *consensus partium, potissimum cellulosae*, unde fit, ut materia critica ex vno ad alium feratur locum. 3) *Inmeabilitas materiae criticae*: nam colligi in eo loco debet, ad quem delata est (§§. VII. XXX). Pone, eandem esse meabilem, tunc impossibilis erit collectio. Huc ergo *visciditas, spissitudo materiae criticae, obstructio, spasmus vasorum, natura loci, transitum congruum non permittens*, reuocanda erunt. Ex hisce allatis causis reliquae nunc crisis translatoriae causae facile cognoscuntur.

§. XXXIX.

Accedo III. ad eam crisis speciem, quae fit, dum materia morbosa immutatur (§. XXXIII.). Quando de materiae cuiusdam in corpore nostro loquimur commutatione: cogitamus tunc, mixtionem illius materiae esse mutatam. Crisis itaque, de qua nunc loquor, mixtionem materiae morbosae alteratam supponit. Nunc motus intestinus materialium, in corpore nostro contentarum, mixtionem mutat, neque mutari materiae potest mixtio sine motu intestino. Quare crisis, cuius aetiologiam indagamus, requirit motum intestinum, in ea materia, quae crisin excitauerat, concitatum. Atqui Pathologia pariter atque Physiologia demon-

D

strant,

strant, in euoluendo motu intestino tam naturam materiae, quam actionem solidarum partium respiciendam esse. Docuimus etiam in antecedentibus, sub critico labore vires partium solidarum, corpus humanum constituentium, intendi. Quare generalis huius crisis causa latebit in fortiori partium solidarum in materiam morbosam actione, qua fit, ut motus in eadem intestinus, actioni solidarum & naturae ipsius materiae respondens, huiusque mixtionem immutans, concitetur. Quando autem talis contingit crisis: opus tunc praetera est, ut a materia alius producat morbus (§. XXXIII). Retineri itaque materia debet. Constat inde, praeter motum intestinum antea descriptum, debere simul causas adesse, quae materiam immutatam retinent (quae ex §. XXXVII. hauriendae sunt), si crisis ita fieri debeat, ut materia morbosa commutetur. Demonstrari quoque §. XXXIII. fieri posse, ut haec crisis species simul fit translatória & metastatica. Quod si vere accidat, causae modo descriptae coniunguntur cum causis crisis translatoriae, quas §. anteced. fusius exposui. Idem dicendum erit, quando crisis translatória cum mutata mixtione materiae coniungitur, quod non ita raro fieri solet; tunc enim utriusque criseos causas complicari & combinari, nullo perspicitur negotio. Quum denique motus intestini, in corpore humano concitati, adeo sint diuersi, & materiae criticae adeo enormiter differant: patet, innumeras fere huius crisis esse species.

§. XL.

Demum IV. ea crisis species, quae morte absoluitur, adhuc consideranda restat. Diximus §. XXXV. eandem duplici ratione fieri, & pro diuersitate harum causarum generalium diuersi etiam erunt specialiores. Quando 1) metastasi fit, tunc opus erit, ut causae metastaticae crisis adsint (§. XXXVIII.),

(§. XXXVIII.), hac tamen sub hypothefi, vt cauffae illae crisis transitoriae, quae materiam criticam ad peculiaria corporis humani loca trahunt (§. XXXVIII.), agant in partes vitales (§. XXXV. num. 1.); hinc in cor, cerebrum, vitales sustentans functiones, & pulmones. In his ergo cauffae §. XXXVIII. defcriptae praefentes effe debent. Quando 2) ab intensa virium corporis humani actione oboritur (§. XXXV.): variis tunc modis ingeneratur. Modo enim fluida ita impelluntur, vt, facta vasorum ruptura, extrauafationem in visceribus vitalibus patiantur; modo materia critica ita immutatur, vt viscerum vitalium actio destruat, e. gr. sub gangraena & sphacelo; modo spasmi, oborti in pulmonibus, &c. necant; modo enormis debilitas, motus validos excipiens, functiones fupprimit vitales, & quae plura id generis adferri poffunt. Notamus hic adhuc, α) *crifin lethalem femper effe coniunctam cum impedimentis perfectae materiae morbofae excretionis* (§§. XXXVII. XXXVIII. β) *Saepe contingere, vt crisis transitoria lethalis connexa simul fit cum immutatione materiae morbofae, & crisis lethalis, immutatione materiae facta, cum metaftafi lethali complicetur.* Causae ergo patent ex §§. XXXVIII. XXXIX.

§. XLI.

Crisis optima femper perfectam excretionem materiae morbofae requirit (§. XXXI.); crisis vero, quae nouo producto morbo contingit, vel metaftatica est, vel mutata materia morbofa accidit (§§. XXXII. XXXIII. XXXIV.); crisis demum lethalis vel per metaftasin producit, vel a nimis intensa virium corporis actione subnascitur (§. XXXV.). Ergo praeter has crifium species nulla alia adhuc poffibilis (§§. XVI. XVII. XVIII.). Hinc ergo crifes fufficienter a nobis sunt confideratae (§§. XXXVI. XL.).

§. XLII.

Nullus morbus, critice soluendus, poterit esse morbus chronicus. Exacta morborum chronicorum consideratio nobis valde fructuosam eorundem ostendit notionem. Possumus enim morbum chronicum concipere ut morbum, in quo vires corporis humani minus erga causam & morbum agunt. Propositum meum non permittit, ut hanc notionem & eius veritatem euoluam atque demonstrem. Sed consideres omnes morbos chronicos, videbis suppeditatam ideam ad omnes quadrare: positus his, facile perspicitur, nullam morbum, critice soluendum, chronicum esse posse morbum. Quum enim a nobis sufficienter in superioribus demonstratum sit, crisin supponere vires corporis intense agentes, siue fluida, siue solida spectes (§.§ XX-XXIII.): nullus morbus, critice soluendus, languore virium corporis humani stipatus esse debet (§. XVI.). Verum huius indolis fere omnes sunt morbi chronici (per anteced.). Ergo nullus morbus, critice soluendus, chronica adfectio esse poterit. Considero hic morbum chronicum in se spectatum, non cum aliis connexum. In hoc enim casu crisis possibilis est. Quod autem veritatem, quam demonstraui, non destruit.

§. XLIII.

Crisis morborum chronicorum impossibilis est (§. anteced.). Morbi acuti chronicis opponuntur. Ergo in morbis acutis crisis erit possibilis. Quod etiam observatio docet.

§. XLIV.

Dantur morbi, qui neque chronici sunt, neque acuti (per principia pathol.). Verum in illis minus etiam intenduntur vires corporis humani. Ergo acque minus, ut
 ILIX §

chronici, crisi poterunt solui. Concludimus itaque exinde, omnem morbum, critice soluendum, debere ita comparatum esse, vt morborum acutorum numero accenseri possit (§. XLIII.).

§. XLV.

Saepe iam a me euietum atque adductum est, sub omni crisi vires corporis humani intendi. Agunt vero tunc erga stimulum, qui causa cricum existit (§. XX.). Quare crisin concipere possumus, vt solutionem morbi, quae a pugna virium corporis humani erga materiam morbosam oboritur. Sed complexus virium corporis humani naturam illius constituit. Erit itaque crisis solutio morbi, quae a pugna naturae contra morbum nascitur. Hinc Veterum dictiones explicari possunt.

§. XLVI.

Explicari hinc poterit vulgaris satis dictio, *robustam naturam in morbis non semper esse bonam*. Facile enim in hoc casu fit, vt pugna illa naturae contra morbos, critice soluendos, nimium excedat. Quoniam nunc in antecedentibus fustus demonstratum a nobis est, inde lethalem crisin subnasci posse; lethalis vero crisis pessimae crisis; iure hinc concludimus, fieri omnino posse in morbis, critice soluendis, vt nimis robusta corporis cuiusdam natura non sit bona.

S E C T I O II.

DEMONSTRANS

CRISES FEBRIBVS TANTVM, NON ALIIS
MORBIS SOLEMNES ESSE POSSE.

§. XXXVII.

Veritates, quas priore in Sectione suppeditavi, adeo huic Sectioni inferuiunt, eandemque illustrent, ut sine multis ambagibus absolui queat. Pauca tantum de natura februm praefari debemus. Nam integram hic februm naturam delineare, neque cum proposito meo conspirat, neque in tanta dicendorum necessaria breuitate commode ut absoluat fieri potest. Ad ea itaque tantum attendamus, quae demonstrationi propositionis hic necessariae prae ceteris inferuire possunt.

§. XLVIII.

Nulla febris sine celeriore sanguinis motu existit.
Haec est propositio, quam ipsa experientia discimus. Confirmatur etiam ideo summorum Medicorum suffragiis. Regeri equidem posset, dari haud infrequenter casus, ubi in subiectis, quae febrile aliunde nosti, languor circulationis se se offerat. Verum si rite & sine praconcepta opinione hosce consideres casus: inuenies, facile hunc nodum solui. Modo enim plethora, modo insignis debilitas, aut destructa irritabilitas efficit, ut cum febrili, quam praesentem esse iudicas, languor circulationis connexus existat. Non ergo a natura febris pender, sed ab accidentibus proficitur. Quis vero accidentalia cum necessariis commiscet? Quid? quod negari debet, febrem adesse, si celerior non adsit sanguinis motus, maleque tunc iudicatur subiectum febrile.

febrile. Praeterea alia phaenomena, cum febre connexa, idem luculentissime demonstrant. Pulsus, calor febrilis, ag-
flus, quid quaeso aliud, quam intensiorem sanguinis circu-
lum ostendunt? Verum itaque erit, quod nulla febris sine
celeriori sanguinis motu & circuitu existere queat.

§. XLIX.

Alterum, quod ad febrim requiritur, momentum,
spasmus erit in peripheria corporis subortus, qui prius mo-
mentum antecedit. Negari non potest, nonnunquam con-
tingere, ut spasmus ille non obseruetur. Caue vero exi-
stimes, ideo spasmus peripheriae corporis ad febris non
pertinere naturam. Etenim 1) obseruatio docet, in illis
ipsis febribus, in quibus nonnunquam spasmus non ob-
seruas, alias & frequentius spasmus adesse. Quodsi ergo
vere etiam absit: non pendeat id a natura febris, sed ab
impedimento quodam, quod ortui spasmi obiicitur. 2)
Male semper concluditur: *Hoc non obseruatur, ergo non ad-
est*. Sensuum testimonia non ad omnium rerum absentiam
extendi debent. 3) Minora incommoda non sentit aeger,
neque eadem Medicus perspicere potest. 4) Sensatio mi-
nor supprimitur sensatione maiori. Haec ergo, si incidat
in aegrum febrilem, efficere potest, ut spasmi frigoris-
que sensum non percipiat. Quae cum ita sint: iure etiam
meritoque inde colligo, spasmus peripheriae corporis re-
quiri ad naturam febris, licet nonnunquam non obser-
uetur.

§. L.

Iure itaque a Pathologis *febris concipitur ut morbus,*
ex spasmu peripheriae corporis & aucto massae sanguinae
motu & circulo compositus. Vnde colligitur: *quidquid caus-*
sum suppeditat morbi ita compositi, illud etiam erit causa fe-
bris;

bris; quidquid vero non ita est comparatum, illud febris etiam causa esse non potest.

§. LI.

Corde vasisque sanguiferis arteriosis fortius irritatis, acceleratur sanguis in circuitu suo, prouti in Pathologia ostenditur. Tunc vero cor sanguine obruitur, riteque sese euacuare non potest, quod iudem ex Pathologia constat. In hoc ergo casu cor debilitatur. Corde debilitato, sanguis ad extrema ferri non potest; nam causa debilitata, debilitatur effectus. Impedito sanguinis ad extrema motu, tollitur effectus in extremis a sanguine perficiendus, hinc etiam calor, cuius idcirco vicem oppositum, nempe frigus, unde spasmus peripheriae corporis determinare solemus, occupat; constat ergo ex allatis, a corde vasisque sanguiferis arteriosis, fortius irritatis, spasmus peripheriae, tanquam momentum febris (§. XLIX.), subnasci posse. Augetur vero tunc resistentia partium respectu cordis, magisque hoc ergo reagere annititur, increfcit resolutio sanguinis & calor; unde fit, vt partes frigore adfectae denuo laxentur, sanguisque in minora etiam vasa transire aptus reddatur. Desinit itaque frigus, dum interea causae irritantes agere pergunt: celerior & auctior sanguinis motus conspicitur, quod alterum erat febris momentum (§. XLVIII.). Patet ergo, *fortiorem cordis & vasorum arteriosorum irritationem esse causam febris (§. L.).*

§. LII.

In febre adest auctus sanguinis circuitus (§. XLVIII.). Nullus auctus circuitus sanguinis fit, nisi cor & arteriae fortius stimulentur, (per princip. pathol.). Ergo *fortior cordis & arteriarum sanguiferarum irritatio non solum est causa*

sa febris (§. anteced.), sed omnis etiam causa febris hac ratione agere debet.

§. LIII.

Quodsi nunc haec, quae demonstraui (§. §. LI. LII.), rite perpendas: iure exinde colliges, tot febrium causas ad satis simplicem reduci posse, ad fortiorem nempe cordis & vasorum arteriosorum sanguiferorum irritationem. Considera omnes febrium species; cogita omnes illius causas, semper confirmatum reperies hocce assertum. Quamobrem exinde etiam concludendum: *Quidquid fortius irritat has saepe nominatas partes, illud veram febris suppeditare causam.*

§. LIV.

Docet observatio, febres esse modo acutas, modo chronicas, modo ita comparatas, ut iure neque ad chronicas, neque ad lentas referri queant. Ad primam speciem referuntur febres v. gr. continentes, inflammatoriae, malignae vocatae, biliosae; ad secundam vero febres lentae & hecticae, cum febribus intermittentibus; ad tertiam denique omnes ferme catarrhales benignae. Conf. Perillustr. van SWIETEN *Comment. in Aphor. BOERHAAVII Tom. II. f. 564.* Reliquae febres, quas non nominavi, itidem modo ad acutas, modo ad chronicas, modo ad tertiam speciem pertinebunt.

§. LV.

Febres modo crisi, modo lyfi, solui debent. Sub omnibus enim febribus intenduntur vires corporis humani (§. §. LI. LII.), atque sub acutis, quales dantur (§. LIV.), validius (§. §. XLII. XLIII. XLIV.). Omnis itaque febris acuta critice solui potest (§. §. m. cit.). Nullus vero morbus chronicus,

E

nicus,

nicus, aut qui neque acutus, neque chronicus est, (§. §. XLII. XLIV.), critice solui potest. Dantur febres chronicae, vt & eae, quae neque acutae, neque chronicae sunt, quae ergo critice solui non possunt (§. §. LIV. XLII. XLIII.). Earum ergo solutio modo crisi opposito contingit; hinc lyfi (§. XIII.). Quamobrem omnes febres modo crisi, modo lyfi solui debent. Quod etiam obseruationes adeo egregie confirmant, vt nullus hac de re dubitandi locus superesse possit. Possem hoc per omnes febrium adductarum species ostendere. Quoniam autem meum tantum est, haec magis generatim, quam speciatim euoluere; libenter a me omittuntur, idque eo magis, quo plures in specialioribus disceptationes Medicorum occurrunt, quas tangere breuitas scripti huius academici non permittit.

§. LVI.

Demonstravi hac ratione generatim, febres acutas crisi solui posse (§. antec.). Iuuabit tamen alia adhuc ex priori Sectione repetere momenta, quae magis adhuc huius propositionis veritatem stabiliunt. Confirmabitur vero eo potissimum, quod omnia illa momenta, quae ad quamlibet superius stabilitam crifium speciem sunt necessaria, sub febribus acutis satis facile nascantur. Febris materias resoluit; vasa obstructa referat; spasma liberat; motum sanguinis & reliquorum fluidorum ad loca secretoria intendit; mutat & inuoluit materiam morbosam, prouti haec omnia satis ex Pathologiae assertis perspiciuntur. Adfunt ergo sub febre, & potissimum acuta, eae circumstantiae, quae crisi, per eccrisin producendae, fauent (§. XXXVII.). Saepe vero etiam contingit, vt horum contraria nascantur. Vasa saepe a febre noua obstruuntur, generatur debilitas, & praecipue
in

in cerebro & pulmonibus, materia spiffior redditur, motu intestino nouo alteratur, quid? quod haud raro materiae morbosae copia valdopere per ipsam febrem increfcit, vnde dein nimis fortes in corpore generantur motus. Quare etiam a febre omnes reliquae crifium species (§§. XXXVIII. XXXIX. XL.) oriri poffunt. Quodfi nunc praeterea perpendas, omnes corporis humani vires sub febre acuta, tam folida, quam fluida quod attinet, intendi; motum fanguinis valide concitari; acre demum & dolorem, vna cum motibus humorum enormibus, cauffas effe febrium acutarum: tunc eo minus dubitabis de folutione febrium acutarum critica (§§. XIX-XXIII.). Quibus ergo omnibus veritas §. aneced. euicta confirmatur atque ftabilitur.

§. LVII.

Quodfi quemlibet febrium intermittentium paroxysmum pro morbo acuto babeas: critice tunc morbus ifte foluetur. Dum de natura morborum acutorum generatim differit SYDENHAMVS, haec inter alia adfert: — — huiusmodi plane morbi funt ifti, quos acutos appellamus, qui velociter fcilicet atque cum impetu & periculo ad ftatum mouentur. Quamuis, fi minus accurate, haud tamen minus vere loquamur, ifti etiam morbi funt pro acutis habendi, qui, licet refpectu paroxysmorum, fi omnes fimul fumantur, tardius moueant, refpectu tamen paroxysmi cuiuslibet particularis, cito atque etiam critice ad finem perueniunt, quales funt febres intermittentes omnes. Confer. Tract. eiusd. de Morbo acuto Cap. I. Patet ergo ex allatis, SYDENHAMVM febres intermittentes pro morbis vere chronicis habuiffe; quemlibet vero earum paroxysmum vt morbum acutum

concepisse. Neque iniuste id fieri ipsa natura rei comprobatur. Verum in eo casu largiri etiam debemus, quemlibet paroxysmum critice solui. Nam adest solutio naturalis, turbulenta, subita; hinc crisis vera (§. XI.). Repugnare id videtur assertis §§. XLII. & LIV; verum optime cum his consentit. Affirmaui §. LIV. febrem chronicam critice solui non posse, i. e. febris chronica ita est comparata, ut, in toto suo ambitu considerata, critice solui nequeat. Huic vero propositioni non repugnant ea, quae modo adduxi. Euici enim §. XLIII. nullum morbum chronicum, ob languentes virium corporis humani actiones, critice solui posse. In febribus intermittentibus, in toto suo ambitu sumtis, vere languor ille virium obtinet. Nam non sufficiunt ad omnem cito expellendam materiam, sed quilibet paroxysmus determinatam sibi vindicat materiae copiam, atque haec critice excerni potest, cum eidem eliminandae vires corporis humani facile pares esse possint. Hinc & hic paragraphus cum allatis conspirat. In reliquis febrium chronicarum speciebus multa occurrunt, quae impediunt, quominus de iisdem idem, quod de febribus intermittentibus diximus, affirmari queat; nam continuas adnumerantur. Idem etiam de iis praedicandum est, quae neque chronicae sunt, neque acutae.

§. LVIII.

Si febris occurrat, ex chronica & acuta composita, aut complicata: crises tunc & lyses erunt possibiles. Crises ob febrem acutam; lyses, ob febrem chronicam, (§. LV.). Ipsa etiam tunc chronica critice solui potest, dum crisis acutae etiam critice soluit febrem chronicam. Qui Pathologiam hac occasione respicit, simulque ea considerat, quae

quae fidelissimae observationes comprobant & ostendunt, facile has propositiones conceder. Idem vero valebit de febre ex acura, atque ea, quae neque chronica, neque acuta est, composita aut complicata (§.LV.).

§. LIX.

Demonstravi hactenus priorem meae propositionis partem, crises nempe cum natura febris conspirare, atque in his corporis humani adfectionibus possibiles esse. Facile largior, longe plura hic dici posse; ad me vero non pertinent. Sequatur ergo altera pars, nempe, *nulla critica morborum solutio fieri sine febre potest*; quod nunc sine multo labore ostendi potest.

§. LX.

Omnis crisis requirit, ut vires corporis humani, irritabilitas potissimum & sensibilitas, validius incitentur, per ea, quae in priore Sectione demonstravi. Irritabilitas & sensibilitas incitatae, sunt caussae febris (§.§. LIII. & LVI.). Quare *omnis critica solutio comitem habebit febrem, quae ergo febribus tantum, non aliis morbis familiaris esse potest*. Corroboratur haec propositio, si considerentur momenta, quae critica morborum solutio requirit (§.§. XXXVII-XL. & LVI.), quae vix sine febre oboriri possunt. Quum etiam demonstratum sit, nullam, nisi febrem acutam, critique solui (§.LV.): *omnis critica morborum solutio febre acuta stipata esse debet*. Qui ergo subito & concitatis turbis moritur, febre acuta moritur. Vnde de nouo confirmatur pathologica propositio: *nullos ferme homines sine febre mori*.

§. LXI.

Quoniam ergo omnis critica morborum solutio pro-
uenit à febre acuta (§. LX.): sequitur, Medicum, in diri-
gendis crisis occupatum, febrem acutam attendere de-
bere. Si haec supprimatur, supprimitur crisis; si rite di-
rigatur, rite etiam dirigitur crisis; si augeatur, aut immi-
nuatur, augetur quoque aut imminuitur critica perturba-
tio. Quae cum ita se habeant, quantae sit vilitatis argu-
mentum, quod luculentius pertractavi, nemo non perspiciet.
Quodsi demum, quae §§. XXV. VII. XXXVIII.
XXXIX. & XL. disputata sunt, consideres, non deficient
tibi practicae regulae, quas curatio morborum, critice sol-
uendorum, respectu crisis, aut praesentis aut futurae, re-
quirit. Quum autem illae sine villo labore hinc eruun-
tur, mea non opus est re-

ensione.

T A N T U M.

PRAE.

PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO DOCTORANDO

S. P. D.

IOANN. FRIDERICVS GERHARDVS KOCH,
HANNOVERANVS,
MED. CVLT. OPPONENS.

*Affulsit fausta lux, qua in TE, amicorum optime, collocata
video praemia eruditionis, labore, assiduitate atque diligentia
comparatae. Quum hoc die laeto atque festivo summi in arte
Machaonia honores ab AMPLISSIMO ORDINE MEDICO
TIBI conferendi sint; quum solemnitate huius diei tot amico-
rum vota parentur; mihi ipsi non satisfacerem, si nunc publi-
cum quoddam mei erga TE amoris sincerissimi documentum de-
ficeret. Quamquam enim TE non fugit, quanti TE, Amice
praestantissime, semper fecerim, inter primas tamen mei offi-
cii partes ponendum existimo, qui & publica significatione de-
clavem, quantum TIBI debeam & quanta observantia TE TV-
AMQUE amicitiam semper coluerim. Sed exoptata, quae inter
nos fuit, consuetudo citius, ac speravi & opinatus sum, tolli-
tur, cum alia fata dissitas in regiones nos trabant. Certissi-
me*

me tamen confido, fore, ut amicitia nostra, non obstante hoc
mutuo discessu, sit in posterum per omnem vitam duratura.
Eximie interim gaudeo, quod iam TIBI meritissimo, de egre-
gie scripta Dissertatione, deque honoribus doctoralibus iam de-
cretis, possim gratulari. Sed cum plurima de laudibus TVIS
Et indefessis laboribus mihi merito dicenda essent, vereor, me,
eorundem forte praeconem publicum, TIBI maxime fore inui-
sum. Repetas autem patriam urbem, precor, incolumis;
vivas diutissime, in splendidissimae TVAE familiae, TE iam ar-
denter expectantis, ornamentum, multorumque aegrotorum
solatium. Mei vero, nostraeque amicitiae, ut non sis imme-
mor, rogo, obsecroque. Valeto. Dab. in Regia Fridericiana,
d. IX. Octobr. A. S. R. cIo lccc LXIV.

01 A 6530

ULB Halle

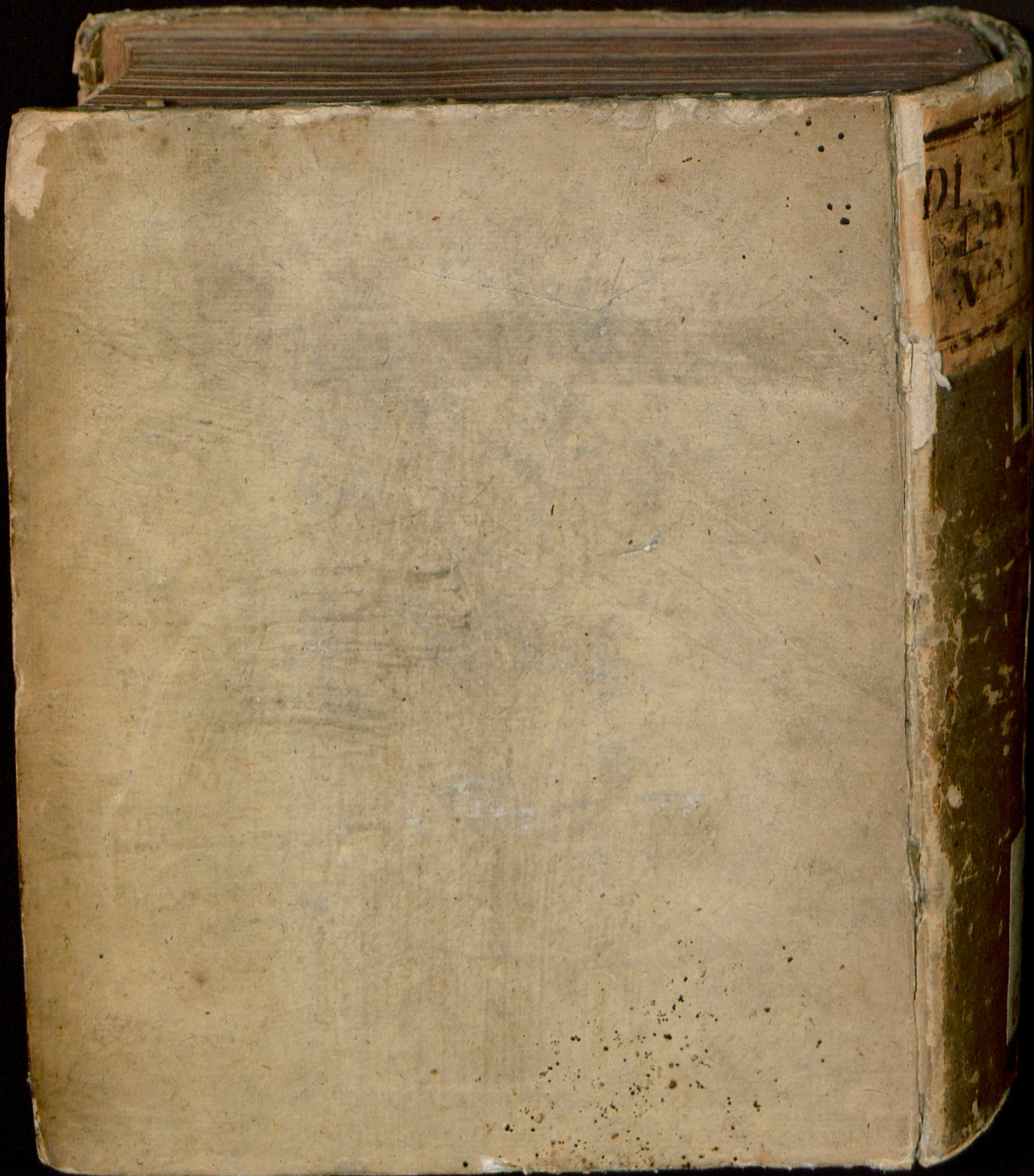
3

002 928 71X

V01860172

TIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
RISIBVS
BRIBVS TANTVM,
IS MORBIS CONNEXIS,

QVAM
INI NVMINIS AVSPICIIS

ET
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE
EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
EA ELIA BÜCHNERO

ROMANI IMPERII NOBILI,
PRUSSIAE REGIS A CONSILIIS INTIMIS,
SOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
SENIORE ET REGIORVM ALVMNORVM EPHORO,
ADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAESIDE,
TVM SCIENTIARVM, ANGLICANAE, BEROLINENS.
S. SODALI, ET COMITE PALATINO CAESAREO,

ADV DOCTORIS

MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
TORALIBVS RITE CONSEQVENDIS

TOBR. A. R. S. clo DCCCLXIV.
MA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

VS CVHLEMAYER

RFORDA-GVESTPHALVS.

VRG. APVD IO. CHRIST. HENDELII VIDVAM.

Inches

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black